

Richtlijn Starttarieven voor Optredende Auteurs en (Spoken Word) Artiesten

Verkenning, rekenmodel en checklist voor literaire festivals, manifestaties en literatuureducatieve instellingen

Henk Vinken
Hans Mariën
Richard Geukema

December 2023, definitieve versie

HTH Research
PPMC Economisch Advies

In samenwerking met Platform ACCT Ketentafel Letterenorganisaties c.s., programma fairPACCT

PPMC Economisch Advies

Inhoudsopgave

1. Inleiding	1
2. Aanpak	2
3. Optredens en opdrachten	4
4. Parameters en wegingsfactoren	6
5. Rekentool en checklist	15
6. Conclusies en aanbevelingen	18
Bijlagen	20
Bijlage 1: Leden Werkgroep Tariefrichtlijnen en Ketentafel Letterenorganisaties c.s.	20
Bijlage 2: Gespreksleidraad opstellers tariefrichtlijnen letteren	21
Bijlage 3: De 21 soorten optredens en opdrachten bij aanvang van het onderzoek	23
Bijlage 4: Tarieven uit de praktijk volgens eerder onderzoek	24
Bijlage 5: Richtlijnen uit cao's en tariefcheckers	26

1. Inleiding

In februari 2022 is door HTH Research in opdracht van VLAM21, het netwerk van meerjarig gesubsidieerde Nederlandse literaire organisaties voor festivals, educatie, productiehuizen en podia, het rapport 'Fair Pay bij Letterenorganisaties. Een onderzoek bij zestien organisaties voor literaire manifestaties en activiteiten.' uitgebracht.¹ VLAM21 heeft zich vervolgens tot Platform ACCT gewend om de in het rapport door HTH aanbevolen vervolgstappen uit te werken en te concretiseren tot bruikbare praktijkinstrumenten. Bij Platform ACCT is een Ketentafel Letterenorganisaties c.s. opgezet bestaande uit vertegenwoordigers van VLAM21, een aantal kleinere letterenorganisaties, de Auteursbond, de Kunstenbond, de Schrijverscentrale, de Stichting Lezen, e.d.

HTH Research heeft in zijn onderzoek over fair pay de daadwerkelijke betalingen aan optredende c.q. opdrachtnemende auteurs en artiesten in kaart gebracht. Platform ACCT heeft in januari 2023, gelet op de wensen van de Ketentafel Letterenorganisaties c.s., aan HTH Research gevraagd ondersteuning te bieden bij de uitwerking van de eerder door HTH aanbevolen vervolgstap.

De kernvraag van de Ketentafel aan de onderzoekers werd, samengevat:

Ontwikkel (als start) een zo simpel mogelijke belonings- en honoreringsrichtlijn, zoals een minimum- of normtarief, voor de inhuur van optredende/opdrachtnemende auteurs en artiesten, rekening houdend met variaties in soorten optredens, opdrachten en parameters van invloed op de hoogte van de tarieven. Primair bedoeld voor organisaties van literaire festivals, manifestaties en activiteiten.

Henk Vinken en Hans Mariën van HTH Research hebben samenwerking gezocht met Richard Geukema van PPMC Economisch Advies die eerder betrokken is bij de ontwikkeling van tariefrichtlijnen in de beeldende-kunstsector. Er is vanuit de Ketentafel een Werkgroep Tariefrichtlijnen ingesteld (zie bijlage voor de leden). Met de Werkgroep hebben we tussen maart en mei 2023 een drietal werksessies gehouden. We doen in deze notitie verslag van de resultaten van deze sessies. Aan het eind presenteren we een rekentool die we samen met de Werkgroep hebben getest voorafgaand, tijdens en na een gezamenlijke rekensimulatiesessie. Ook de Ketentafel als geheel is tijdens het proces steeds geconsulteerd.

¹ [Eindrapportage-Fair-Pay-bij-Letterenorganisaties-VLAM21-maart-2022.pdf \(wintertuin.nl\)](https://wintertuin.nl/eindrapportage-fair-pay-bij-letterenorganisaties-vlam21-maart-2022.pdf)

2. Aanpak

In februari 2023 is eerst een aantal gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van organisaties die een of andere vorm van een richtlijn voor honoraria van optredende en opdrachtnemende auteurs en/of artiesten hanteren. De Ketentafel had in december 2022 een overzicht gemaakt van deze organisaties en hun tarieven. De organisaties zijn in het overzicht verdeeld naar type, zoals publiek of privaat fonds, rijks gesubsidieerde instellingen, belangenorganisaties, samenwerkingsverbanden van werkenden en werkverleners, etc.. Het gaat om het Lira Fonds (privaat), het Nederlands Letterenfonds (publiek), het Fonds Podiumkunsten (publiek), de Auteursbond, de Nederlands Associatie voor Podiumkunsten (NAPK), de Kunstenbond/Nederlandse Toonkunstenbond (Ntb), Sena Performers Fonds (privaat), De Schrijverscentrale (rijks gesubsidieerde instelling) en enkele combinaties van deze organisaties. De belangrijkste vragen die in de gesprekken naar voren kwamen zijn op de eerste plaats voor wie de richtlijnen zouden moeten gelden en voor welke soorten optredens en/of opdrachten dan en op de tweede plaats wat de ontwikkelhistorie van de eigen gehanteerde tarieven precies is (zie de gespreksleidraad in de bijlage). Dat laatste is interessant om zo te kunnen bepalen hoe actueel de genoemde tarieven zijn.

We doen in het volgende hoofdstuk verslag van deze gesprekken. De gesprekken hebben geleid tot een eerste selectie van de soorten optredens en opdrachten waarvoor richtlijnen ontwikkeld zouden moeten worden. Deze selectie is in de eerste werksessie met de Werkgroep Tariefrichtlijnen van de Ketentafel Letterenorganisaties c.s. besproken, herschikt en vastgesteld. De resultaten van deze sessie staan in hoofdstuk 3. Dit is besproken in de Ketentafel van april 2023.

In een tweede sessie zijn de belangrijkste parameters en wegingsfactoren geselecteerd. We hebben de duur van een optreden, de voorbereidingstijd, het kunnen gebruiken van bestaand of het moeten maken van nieuwe werk, de grootte van de podia, maar ook de ervaringsjaren van de auteur of artiest (bijvoorbeeld verdeeld in beginnend, mid-career, gearriveerd) gezamenlijk verkend en beoordeeld. Het was op voorhand denkbaar dat niet voor elk soort optreden al deze parameters een invloed uitoefenen op het tarief. Welke wel en welke niet meetellen hebben we in de werksessie besproken. Voorafgaand aan deze sessie hebben Werkgroepleden input gegeven over de tarieven die zij voor de verschillende soorten optredens en opdrachten betalen. De onderzoekers hadden tevens ter voorbereiding een uitgebreide inventarisatie gemaakt van de tariefrichtlijnen zoals die worden gehanteerd in andere sectoren en zoals die in bestaande calculators zijn verwerkt. Dit alles is verfijnd in een derde werksessie. Tijdens drie Ketentafelbijeenkomsten in mei, juni en juli 2023 zijn er nog enkele laatste wijzigingen voorgesteld. De verschillende stappen bespreken we in hoofdstuk 4.

De onderzoekers hebben een rekentool ontwikkeld op basis van de selectie van optredens en opdrachten, parameters en wegingsfactoren. We presenteren deze rekentool in hoofdstuk 5. De rekentool is getoetst aan de hand van 20 praktijkcases. In hetzelfde hoofdstuk presenteren we een beknopte checklist waarop die parameters staan die niet kwantificeerbaar bleken te zijn en/of voor de 'vrije onderhandeling' tussen werkverlenende en werknemende partijen bedoeld zijn.

We sluiten dit rapport in hoofdstuk 6 af met conclusies en aanbevelingen.

3. Optredens en opdrachten

Uit de gesprekken kwam naar voren dat de discussie over tariefrichtlijnen in de letterenmanifestaties twee uitersten kent. Aan de ene kant is het bepalen van een tariefrichtlijn complex. Er zijn veel verschillende soorten optredens en type opdrachten, van voorleessessie tot signeersessie, het verzorgen van een voordracht over een eigen of nieuw thema, van het voordragen uit bestaand werk of het maken van nieuw werk, het eenvoudig voordragen tot het uitwerken van een optreden tot een theatrale voorstelling, etc. Ook is het bepalen van een richtlijn complex omdat er weinig 'rationale' lijkt te zitten achter de huidige honoreringssystematiek: Er is in het verleden gekozen voor een x-bedrag en daar zijn geen argumenten (meer) voor bekend. Daarnaast wordt de complexiteit vergroot omdat de klanten zo divers zijn. Behalve op festivals kunnen auteurs optreden voor scholen, bibliotheken en boekwinkels, maar ook voor kerken, verenigingen of bedrijven.

Aan de andere kant menen de gesprekspartners dat het eigenlijk eenvoudig is of tenminste zou moeten zijn om een tariefrichtlijn te ontwikkelen. Vrijwel iedereen werkt met een starttarief, een 'fixed fee', waar extra kosten bij worden opgeteld afhankelijk van de duur van een optreden of bij voorbeeld de ervaring/bekendheid van een auteur. Het starttarief begint zo ongeveer bij 250-290 euro. In het eerdere HTH onderzoek lagen de mediane tarieven (50% zit hieronder, 50% erboven) op 300 euro. Uit het onderzoek blijkt ook dat auteurs en artiesten gemiddeld genomen tevreden zijn met het door de VLAM21-organisaties geboden tarieven. Wel willen alle organisatie dat er een bodem in de markt gelegd wordt.

In de eerste werksessie van 31 maart 2023 hebben we eerst verslag gedaan van de voornoemde uitkomsten uit de gesprekken en vervolgens heeft de Werkgroep gekozen voor de soorten optredens en opdrachten waarvoor zij het bodemtarief willen bepalen. Uit een lijst van 21 soorten optredens en opdrachten (zie bijlage) is na discussie unaniem gekozen voor de volgende (gegroepeerde) soorten optredens:

1. Schoolbezoek
2. Voordracht, lezing, performance
3. Interview, signeersessie
4. (Verzorgen van) Workshops of masterclasses, (optreden als) moderator of presentator
5. Deelname debat en jury

De discussie ging over welke optreden/opdrachten we prioriteit moeten geven bij het maken van de tariefriichtlijn en welke vormen samengevoegd konden worden. Bij schoolbezoek was er een aanvullende discussie of dit een specifiek soort optreden is óf dat het een vorm van optreden is voor een specifiek soort klant (naast bibliotheken, boekwinkels, etc.). De eerste keuze is door de Werkgroep gemaakt: Schoolbezoek is een specifiek soort optreden dat geheel eigen competenties van de auteur vraagt.

Afbakening

Tenslotte heeft de Werkgroep in de eerste werksessie dit project van een zekere afbakening voorzien.

Het betreft optredens van en daaraan gelieerde (schrijf)opdrachten aan auteurs inclusief literaire vertalers en (spoken word) artiesten. Het gaat dus niet om tolken/tolk-vertalers bij buitenlandse auteurs en niet om (schrijf)opdrachten door auteurs/artiesten aan toeschouwers/leerlingen.

De richtlijn en tool hebben vooral betrekking op de factor tijd (duur optreden, voorbereidingstijd, reistijd, etc.) en de honorering hiervan. Vergoedingen voor reis- en/of verblijfkosten, sejours, bijdragen in de kosten van eten en drinken, etc. blijven buiten beschouwing.

Onder duur wordt verstaan alle tijd die nodig is voor een optreden, ongeacht het soort optreden. Dat betekent dat ook de zogenaamde 'loze' tijd meegeteld moet worden, dat wil zeggen de tijd die men besteedt omdat men eerder aanwezig moet zijn bij een optreden en ook de wachttijd tussen optredens door (zoals bij schoolbezoek waar men vaker verschillende optredens achter elkaar geeft). Hierbij nemen we 'loze tijd of wachttijd' die bij reguliere werknemers ook voor eigen rekening zijn zoals lunch- en dinerpauzes van elk een half uur niet mee bij de berekening van de bestede uren.

Bij de opdrachten is er voor gekozen alleen die schrijfoopdrachten mee te nemen in de tariefriichtlijn die direct gerelateerd zijn aan het optreden. Als auteurs voor hun optreden gevraagd worden om nieuw werk (poëzie of proza) te maken nemen we dat mee in de tariefriichtlijn. Andere (theater)schrijfoopdrachten worden buiten beschouwing gelaten.

Ook hergebruik van auteursrechtelijk materiaal vormt geen onderdeel van deze tariefriichtlijn. Het starttarief betreft de eerste licentie voor eenmalig gebruik. Het gaat daarbij om een nieuwe of aangepaste tekst voor een bepaald evenement. Voor alle vormen van ander gebruik of hergebruik moeten er aparte tariefafspraken worden gemaakt: denk aan streaming, gebruik en/of vertoning elders, eigen gebruik door de organisatie voor de website of social media.

4. Parameters en wegingsfactoren

Het gesprek in de tweede werksessie ging over parameters en wegingsfactoren bij het bepalen van een tarief. Opnieuw mede op basis van de gesprekken voorafgaand aan de sessies hebben de onderzoekers voorgesteld om de volgende 3 soorten parameters te hanteren als bouwstenen voor de nieuw te ontwikkelen tariefriichtlijn:

1. Het starttarief
2. Variabele kosten (per uur)
 - a. Voorbereidingstijd
 - b. Reistijd
 - c. Overig
3. Schrijfopdracht
 - a. Aanpassen bestaand werk
 - b. Proza < 1.500 woorden
 - c. Proza > 1.500 woorden

We hebben de parameters gekozen en kwantitatief onderbouwd vanuit drie invalshoeken:

- A. De geldende praktijk bij de Werkgroep c.s.
- B. De praktijk zoals vastgesteld in eerder onderzoek door HTH Research en door andere onderzoeksbureaus
- C. De normen en richtlijnen zoals in aanpalende cao's en tariefcheckers

De opbouw van dit hoofdstuk is als volgt. We behandelen allereerst de drie invalshoeken. De invalshoeken B en C geven we in samenvatting weer, de uitgebreide analyse staat in bijlagen 4 en 5. Vervolgens presenteren we de uitkomsten van de werksessies waarin we een voorlopige keuze van de parameters, de tarieven en wegingsfactoren hebben bepaald. De voorlopige keuzes worden in hoofdstuk 4 in samenhang getoetst in de ontwikkelde rekentool.

Ad A De geldende praktijk bij de Werkgroep

De Werkgroepleden hebben uit de eigen praktijk en gezien vanuit de gekozen parameters per e-mail een overzicht gegeven van de bedragen die er per soort optreden worden gehanteerd. Het volgende schema laat de genoemde cijfers zien. Alle bedragen die hierna genoemd worden zijn exclusief BTW.

Tabel 1: Gehanteerde bedragen door leden van de Werkgroep Tariefriichtlijnen

		Soorten optredens				
		Schoolbezoek	Voordracht, lezing, performance	Interview, signeersessie	Workshop, masterclass, moderator, presentator	Debat, jury
Starttarieven	(€)	200, 250, 350-400	150, 250, 400	250	250, 350, 350-850	200, 250
Variabele kosten	Extra voorbereidingstijd (€ per uur)	37,50, 50	37,50, 50	37,50, 50	25, 37,50, 50	37,50, 50
	Extra reistijd (€ per uur)	25, 37,50	37,50	37,50	25, 37,50	37,50
	Overige kosten (€ per uur)	37,50	37,50	37,50	37,50	37,50
Schrijfofdracht	Aanpassen bestaand werk (€)	200, 250	200	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
	Proza < 1.500 woorden (€)	350	350, 500	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
	Proza = of > 1.500 woorden (€)	700	700, 750	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Ad B: Tarieven uit de praktijk volgens eerder onderzoek

HTH Research heeft zowel in de letterensector als in aanpalende sectoren uitgebreid onderzoek gedaan. Samengevat komen we tot een range van 50 euro tot 60 euro per uur. Gewenste uurtarieven voor optredende artiesten, inclusief schrijvers, bij letterenorganisaties liggen tussen de 77 en 86 euro per uur. Dit spoort met onderzoek van andere bureaus in aanpalende branches. Bij acteurs ligt het uurtarief gemiddeld op 35 euro per uur, bij musici op 45 euro per uur. Dat is duidelijk lager dan bij artiesten/auteurs die optreden bij letterenorganisaties. De repetitietijd en reistijd worden doorgaans lager betaald (circa tweederde) dan het optreedtarief. Zie bijlage 4 voor een nadere uiteenzetting.

Ad C: Richtlijnen uit andere cao's en tariefcheckers

De cao Toneel en Dans en cao Kunsteducatie hebben middenschalen die per uur vertaald neerkomen op 38-40 euro tot 55-59 euro per uur (inclusief zelfstandigenopslag van 50% op de cao-tarieven). Dat zijn bedragen die refereren aan fulltime aanstellingen voor onbepaalde tijd. Houden we rekening met een 'uplift' bij kortdurende optredens (projecten tot maximaal zeven dagen) dan zouden we 57 tot 81 euro per uur of gemiddeld 65 euro per uur moeten

rekenen voor honoreringen via cao Toneel en Dans en 70 euro voor die bij de cao Kunsteducatie. Verschillende tariefcheckers komen op uurbedragen van 48 euro tot 65 euro uit. Zie bijlage 5 voor meer details.

Parameters en tarieven

We hebben in twee werksessies de inhoud van de parameters nader geduid. De leden van de Werkgroep beredeneerden dat het starttarief van elk optreden staat voor vier uur werk, zijnde de voorbereiding van het optreden, het optreden zelf en het reizen van en naar de locatie van het optreden. De Werkgroepleden gaan bij elk optreden minimaal uit van één uur voorbereidingstijd en twee uur reistijd (één uur enkele reis). Als bij onderhandelingen blijkt dat een optreden aantoonbaar meer kost aan voorbereiding en/of reistijd dan kunnen er onder het kopje variabele kosten extra uren gerekend worden. Er zit ook al tijd voor het optreden in het starttarief. Er volgt nog een wegingsfactor duur van het optreden (zie verder).

Bij de variabele kosten werd in eerste instantie ook een categorie 'overige kosten', dus naast voorbereidings- en reistijd, benoemd. Uiteindelijk kon niet exact verduidelijkt worden wat er onder overige variabele kosten moet worden verstaan. De kostenpost is daarom in het vervolg buiten beschouwing gelaten.

In de werksessie werd ook het aanpassen van bestaand werk er discussie gesteld. Er was consensus dat deze aanpassing onderdeel zijn van het werk waarvoor het starttarief geldt. De Werkgroepleden vinden het van essentieel belang dat een onderscheid gemaakt wordt tussen werken aan poëzie en aan proza. De Werkgroepleden waren het er over eens dat het maken van nieuw poëziewerk complexer is en meer tijd kost dan het maken van een kort prozawerk (tot maximaal 1.500 woorden). De keuze voor de grens van 1.500 woorden (minder is kort, meer is lang) is al begin januari gemaakt bij het opstellen van de lijst van soorten optredens (zie bijlage 3). Na een eerste discussie in de Ketentafel werd poëziewerk aanvankelijk licht opgewaardeerd (naar 400 euro) ten opzichte van het maken van een kort prozawerkstuk (tot 1.500 woorden; 350 euro).

Enkele Ketentafelleden stelden aan het eind van het gehele onderzoeksproces voor het onderscheid tussen poëzie en proza te laten vallen en te kiezen voor een starttarief voor het maken van nieuw werk. Er was geen brede consensus over dit voorstel. We volgden als onderzoekers aanvankelijk de Ketentafel in het opwaarderen van het maken van nieuw poëziewerk en houden het onderscheid tussen kort en lang prozawerk aan zoals ook aan het begin van het proces was voorgesteld. Na nadere discussie in de Ketentafel in oktober 2023 ontstond het volgende oordeel, ook op basis van een vergelijking met actuele richtlijnen in België. Optredens variëren in de praktijk volgens de Ketentafel van 7 minuten tot een uur. Een gemiddeld optreden duurt 15 minuten, daarin kunnen 1.500 woorden worden voorgedragen. Dus de grens van een tarief tot maximaal 1.500 woorden voor proza is realistisch. Bovendien zijn er tegenwoordig veel genres waarbij het onderscheid tussen poëzie en proza vervaagt. Om onnodige discussie in de praktijk te voorkomen is poëzie derhalve

gelijkgesteld aan proza < 1.500 woorden, dus allebei 350 euro. Voor proza van 1.500 woorden of meer geldt een tarief van 700 euro, hierbij in acht nemend dat dit werken moeten zijn gerelateerd aan de duur van een optreden.

Tabel 2: Eindmodel parameters en tarieven: gekozen bedragen door Ketentafel na input leden Werkgroep Tariefrichtlijnen

		Soorten optredens				
		Schoolbezoek	Voordracht, lezing, performance	Interview, signeersessie	Workshop, masterclass, moderator, presentator	Debat, jury
Starttarieven	4 uur d.w.z. gemiddeld 2 uur reistijd, 1 uur voorbereiding, 1 uur optreden (€)	250	250	250	250	250
Variabele kosten	Extra voorbereidingstijd (€ per uur)	42,50	42,50	42,50	42,50	42,50
	Extra reistijd (€ per uur)	21,25	21,25	21,25	21,25	21,25
	Extra tijd optreden (€ per uur)	42,50	42,50	42,50	42,50	42,50
	Loze en wachttijd m.u.v. lunch- en dinerpauze van elk half uur (€ per uur)	42,50	42,50	42,50	42,50	42,50
Schrijfofdracht	Poëzie (€)	350	350	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
	Proza < 1.500 woorden (€)	350	350	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
	Proza > 1.500 woorden (€)	700	700	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Mede op basis van ingebrachte tarieven uit andere richtlijnen en de discussie over de eigen gehanteerde tarieven (zoals in bovenstaande schema weergegeven) is er voor gekozen om de volgende bedragen in de tariefrichtlijn te verwerken.

Het starttarief werd gesteld op 250 euro. De Werkgroepleden benadrukken het belang van een eenduidig starttarief dat passend is in de huidige praktijk. Het starttarief is een minimaal vertrekpunt waar bovenop de andere parameters en factoren (kunnen) komen. Voor vier uur werk komt het starttarief overeen met 62,50 euro per uur, wat in lijn is met veel van de voornoemde cao-bedragen bij de cao Toneel en Dans en de cao Kunsteducatie (onder toepassing van het flexicurity-principe), de tarieven uit de tariefcalculators (waaronder die van de Auteursbond) en de uurtarieven uit onderzoek van HTH Research. Ook blijkt uit onderzoek dat de bedragen per optreden zo rond de 250-300 euro liggen. De 42,50 euro per uur voor extra voorbereidingstijd is in lijn met de veelal

lagere beloning van dit type tijd (gemiddeld bijvoorbeeld 35 euro voor musici; zie de analyse van onderzoeken in bijlage 4). De 21,25 euro per uur voor extra reistijd komt overeen met aanbevelingen in een aantal bronnen voor zzp'ers.

Het starttarief bestaat uit 4 uur. Gemiddeld 2 uur reistijd, 1 uur optreden, 1 uur voorbereiding. De Ketentafel is van oordeel dat binnen deze 4 uur geschoven moet kunnen worden tussen de elementen. Optredens beslaan in de praktijk zoals gemeld de duur van 7 minuten tot een uur, gemiddeld 15 minuten. We stellen de 'optreedtijd' in het starttarief op 1 uur. Daardoor kan een optredende schuiven ten gunste van de andere elementen binnen het starttarief van in totaal 4 uur.

Onder 'voorbereidingstijd' van gemiddeld 1 uur valt volgens de Ketentafel het volgende. Opzetten en repeteren "standaardbezoek" incl. regelen eventuele attributen, PPP of (les)materialen – dit laatste kost uiteraard soms veel meer voorbereidingstijd, maar we gaan ervanuit dat de optredende dit over meerdere optredens zal kunnen verspreiden. Afspraak maken en (kort) vooroverleg met organisator (per telefoon of mail). Maximaal kwartier tevoren aanwezig zijn. Vaak is ook een geluids- en/of lichtcheck voor het optreden nodig.

Bij de 'reistijd' in het starttarief gaat de Ketentafel uit van gemiddelden die ook voor werknemers gelden. Een uur heen en een uur terug.

Ook tellen we in de parameter Variabele kosten alle 'extra tijd' boven de 4 uur mee. Deze extra tijd kan exact in delen van een uur aangegeven worden. Het betreft onder andere extra optreedtijd. Het kan daarbij gaan om extra tijd bovenop het uur voor het eerste optreden dat al in het starttarief is verwerkt. Het kan ook gaan om 'extra' optredens volgend op het eerste optreden (tot maximaal 3 optredens per dag; bij meerdere optredens kan de checklist worden gehanteerd). Het gaat ook om zogenaamde 'loze tijd', dat wil zeggen tijd gepaard gaande met het eerder dan een kwartier voor het optreden aanwezig zijn of 'wachtijd' tussen optredens met uitzondering van de lunch- en dinerpauze van elk een half uur. Bij de 'extra reistijd' hanteert de Ketentafel de volgende uitgangspunten. Aan reistijdvergoeding zitten verschillende kanten. De werkplek van auteurs is doorgaans thuis, dus die hebben gewoonlijk woon-werk-reistijd. Wanneer een auteur reist voor een optreden, is dat speciaal voor dat optreden, dus het lijkt logisch die tijd uit te betalen. Aan de andere kant zijn het geen "productieve uren": het levert de organisator geen product of dienst en het is ook niet op HBO-/WO-niveau. Bij zzp'ers is het niet ongebruikelijk dat niet alle uren factuurabel zijn. Diverse bronnen adviseren reistijd voor een tarief van 50 % te declareren ([Lancelots](#) en [Knab](#)). Wij hanteren dat gereduceerde tarief niet in het starttarief maar wel voor de extra reistijd. Dat komt ook tegemoet aan de gewenste financiële toegankelijkheid voor optredens in 'verre regio's' of door 'verre auteurs' in ons land. Voor reizen vanuit en naar het buitenland wordt verwezen naar de checklist.

De gekozen bedragen toetsen we in samenhang aan de hand van praktijkvoorbeelden in hoofdstuk 5.

Wegingsfactoren

Er is al een tipje van de sluiters gelicht als het gaat om wegingsfactoren die een invloed kunnen hebben op het tarief van optredende auteurs. De duur van een optreden speelt een rol, de status van een auteur, de omvang van het publiek, etc. De Werkgroep heeft zich in een werksessie over deze factoren gebogen.

Tabel 3: Eerste selectie wegingsfactoren

		Soorten optredens				
		Schoolbezoek	Voordracht, lezing, performance	Interview, signeursessie	Workshop, masterclass, moderator, presentator	Debat, jury
Duur	Factor 1,00	< 4 uur	< 10 minuten	< 10 minuten	< 4 uur	< 4 uur
	Factor 1,50	4 - 8 uur	10-20 minuten	10-20 minuten	4 - 8 uur	4 - 8 uur
	Factor 2,00	> 8 uur	> 20 minuten	> 20 minuten	> 8 uur	> 8 uur
Status+	Factor 1,00	Beginner	Beginner	Beginner	Beginner	Beginner
	Factor 1,25	Mid-career	Mid-career	Mid-career	Mid-career	Mid-career
	Factor 1,50	Gearriveerd	Gearriveerd	Gearriveerd	Gearriveerd	Gearriveerd
Zwaarte (type)	Factor 1,00	Voorlezen	Voorlezen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
	Factor 1,50	Performance	Performance	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
	Factor 2,00	Theatrale uitvoering	Theatrale uitvoering	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Publiek++	Factor 1,00	n.v.t.	< 10	< 10	< 10	< 10
	Factor 1,50	n.v.t.	10-100	10-100	10-100	10-100
	Factor 2,00	n.v.t.	>100	>100	>100	>100
Omvang organisatie	Factor 1,00	Klein, niet-meerjarig gesubsidieerd	Klein, niet-meerjarig gesubsidieerd	Klein, niet-meerjarig gesubsidieerd	Klein, niet-meerjarig gesubsidieerd	Klein, niet-meerjarig gesubsidieerd
	Factor 1,50	Klein, meerjarig gesubsidieerd	Klein, meerjarig gesubsidieerd	Klein, meerjarig gesubsidieerd	Klein, meerjarig gesubsidieerd	Klein, meerjarig gesubsidieerd
	Factor 2,00	Groot, meerjarig gesubsidieerd	Groot, meerjarig gesubsidieerd	Groot, meerjarig gesubsidieerd	Groot, meerjarig gesubsidieerd	Groot, meerjarig gesubsidieerd

+ Opgevat als <5 jaar, 5-10 jaar, >10 jaar ervaring of anderszins?; ++ Of weinig, gemiddeld, veel of anderszins?

Belangrijk bij het gesprek over de wegingsfactoren is de vraag of alle factoren wel in een 'eenvoudige richtlijn' moeten die als minimum honorarium kan worden gezien of dat deze vrij onderhandelbaar moeten blijven. Een belangrijk criterium bij deze afweging is factoren eenvoudig en eenduidig kwantificeerbaar zijn. Mocht dat volgens het oordeel van de Werkgroep niet het geval zijn dan benoemen we deze factor als 'vrij onderhandelbaar' tijdens

het gesprek tussen opdrachtverleners en opdrachtnemer om een nadere invulling kunnen geven aan de hoogte van het tarief, aanvullend op wat er uit de rekentool komt. We recapitulieren deze vrij te onderhandelen factor in de checklist in hoofdstuk 5.

De factor *duur* is uitvoerig besproken zowel in de Werkgroep als de Ketentafel. In het starttarief zit, zoals aangegeven 4 uur, voorbereidingstijd (tot één uur), reistijd (tot één uur heen, en tot één uur terug) en optreedtijd (tot één uur). De Ketentafel is, zoals gemeld, van oordeel dat binnen deze 4 uur tussen de elementen geschoven moet kunnen worden. De eventuele extra tijd die nodig is voor voorbereiding en reizen zitten in de parameters 'extra voorbereidingstijd' en 'extra reistijd'. De extra tijd die een optreden kost wordt met de factor duur in het model niet goed ondervangen. Als een optreden meer kost dan één uur maar minder dan vier uur wordt deze niet geteld (immers de factor tot vier uur heeft de weegfactor 1). Voorgesteld is om de factor duur uit het model met wegingsfactoren te halen en de extra optreedtijd (voorbij één uur) naast extra voorbereidings- en extra reistijd als parameter mee te nemen (zie tabel 2). Ook tellen we in deze parameter alle tijd mee, ook de zogenaamde 'loze tijd, 'zoals tijd gepaard met het eerdere aanwezig zijn of wachttijd tussen optredens met uitzondering van de lunch- en dinerpauze van elk een half uur

Hoe de *status* van een optredend auteur te bepalen werd ook uitgebreid besproken. Is iemand een beginner of gevorderder in termen van ervaringsjaren, telt het aantal publicaties bij een (gerenommeerde) uitgever, of juist als het debuut een groot succes is, of het tweede boek, of als iemand bekend is van de (sociale) media? Is dat net als bij musici (aantal streams, aantal volgers, etc.) voor auteurs relevant meetbaar. Wat als de status niet afhangt van het eerder gepubliceerd zijn, zoals bij 'spoken word'. En: Waaraan is status conceptueel verwant; aan bekendheid, ervaring, actueel/urgent zijn? Kortom, status van een auteur bleek vrijwel onmogelijk eenduidig kwantificeerbaar. De Werkgroep erkent dat status, renomme of reputatie van een schrijver belangrijk is bij de tariefbepaling maar wil deze factor vrij onderhandelbaar laten .

Hetzelfde 'lot' onderging de factor *zwaarte*. Het werd in de Werkgroep als niet eenvoudig of eenduidig te operationaliseren beschouwd. Wordt dit wel in een individueel gage verwerkt of wordt dit in een uitkoopsom van een (theater)gezelschap verrekend, zoals in de praktijk van sommigen het geval is? Eigenlijk gaat het om extra tijd die zaken kosten en die dus al door de parameter extra voorbereidingstijd afgevangen worden, beredeneerde de Werkgroep.

Wat betreft *publiek* moet er een verfijning komen bij schoolbezoek. De Werkgroep pleitte voor een indeling in groepen en iets lagere weegfactoren. Het is duidelijk dat het voor een auteur moeilijker wordt als de groepen groter zijn: er is minder interactie mogelijk en er wordt meer van de auteur gevergd. Mede in overleg met de Schrijverscentrale en gelet op de stijgende leerlingenaantallen vanwege het docententekort van de (school)groepen zoals bedoeld in de Wet op het primair onderwijs en van de leerjaren/(school)groepen in de Wet voortgezet onderwijs, voor de duidelijkheid hier klassen genoemd - gaan we uit van een maximale groeps grootte tot 35 personen (dat kan dus meer dan één klas zijn, weegfactor 1), tussen de 35 en 70 personen (weegfactor 1,25) en

meer dan 70 personen (weegfactor 1,5). Bij een schoolbezoek met meerdere groepen was het voor ons de bedoeling de grootste groep als uitgangspunt voor de wegingsfactor van het starttarief te nemen.² De Ketentafel heeft in november 2023 op twee zaken gewezen: bij optredens voor meerdere groepen op een school gedurende een dag kan het starttarief maar één keer gelden en de grootte van elke groep afzonderlijk moet in de rekentool een plek krijgen. Dit gaat op voor alle optredens, niet alleen die voor meerdere groepen leerlingen. Ook als het gaat om voordrachten, interviews etc. kunnen, bij voorbeeld bij festivals, door dezelfde auteur of artiest meerdere optredens voor meerdere publieksgroepen van verschillende grootten plaatshebben. In de rekentool is voor niet-schoolbezoeken de volgende groeps grootte onderscheiden: tot 100 personen (weegfactor 1), 100 tot en met 400 personen (weegfactor 1,25) en meer dan 400 personen (weegfactor 1,5). Ook bij niet-schoolbezoek is de grootste groep het uitgangspunt voor de weegfactor. De nu nog rudimentaire rekentool in Excel houdt rekening met extra duur van het eerste optreden boven één uur en/of extra duur vanwege meerdere, elkaar opvolgende optredens, eventueel met 'loze' en/of wachttijd hieraan gekoppeld. Voor al deze typen uren geldt het standaarduurtarief van 42,50 euro. In de definitieve digitale online tool zullen gebruikers juist op dit punt met meer aanvullende informatie bij de hand genomen worden.

Er was discussie of we ook rekening moeten houden met de groepssamenstelling (homogene klas of juist mix van niveaus). Samengestelde groepen leveren een eigen groepsdynamiek op. Soms heeft men liever niet of juist wel bepaalde groepen/niveaus/klassen bij elkaar. In de praktijk van de Schrijverscentrale is dit onderwerp ook niet definitief 'dichtgeregeld' en onderdeel van de onderhandelingen.

In de laatste Ketentafeloverleggen werd duidelijk dat de weegfactor *omvang organisatie* voor sommige leden als problematisch werd aangemerkt. Er waren principiële en praktische bezwaren tegen het opnemen van deze factor. Het komt sommigen voor dat het onderscheid tussen 'klein' en 'groot' en tussen 'gesubsidieerd' en niet gesubsidieerd' leidt tot ongelijkheid: een auteur die hetzelfde presteert voor de ene organisatie of voor de andere wordt ongelijk beloond (minder bij een kleine en meer bij een grote bij voorbeeld). Het onderscheid meerjarig gesubsidieerd of niet wordt ook niet als relevant gezien voor de factor omvang. De omvang kan op allerlei facetten betrekking hebben: andere subsidies, fondsen, sponsors, private inkomsten, etc. Tot slot werd gevraagd hoe een auteur die wil optreden de omvang van een organisatie kan achterhalen. Al met al is, gehoord de discussie, de factor 'omvang van de organisatie' niet in het model en de rekentool opgenomen. Er zijn wel zorgen over het feit dat als deze factor wordt weggelaten er auteurs zijn die minder betaald krijgen terwijl juist grotere organisaties in hogere omzetklassen meer zouden kunnen betalen. Voorts is gesproken over de status of reputatie van

² Bijvoorbeeld bij een schoolbezoek aan/een optreden voor een groep van 25 personen gevolgd door een groep van 40 personen, wordt weegfactor 1,25 geteld (grootste groep valt in de categorie tussen de 35 en 70 groepen personen). Bij een schoolbezoek van twee keer 25 personen blijft de weegfactor 1 (groep valt in de categorie tot 35 personen). De langere duur van het schoolbezoek wordt al geteld in de parameter extra duur (bijvoorbeeld vanwege meerdere opvolgende optredens en eventueel meer 'loze' tijd).

een organisatie. De overheersende gedachte in de laatste Ketentafel was dat het stevige starttarief, de additionele parameters en de resterende weegfactor publiek moet voorkomen dat auteurs minder betaald krijgen. Al met al zal de praktijk uit moeten wijzen hoe dit uitpakt. Zie het slothoofdstuk.

Ter vergelijking. In de Richtlijn Kunstenaarshonorarium is over dit onderwerp vermeld: De bedragen in de richtlijn gelden voor kunstinstellingen met een jaarlijkse omzet tot € 500.000. Musea en presentatie-instellingen met een omzet van € 500.000 en meer worden geacht om de beloningsbedragen naar redelijkheid en in onderlinge overeenstemming met de kunstenaars te verhogen.³ Begin november 2023 is de nieuwe Richtlijn Kunstenaarshonoraria verschenen. Daarin worden de bedragen t.a.v. de instellingen door BKNL gespecificeerd naar vier omzetklassen.

Het resterende eindmodel bevat één wegingsfactor: grootte van het publiek tijdens het optreden.

Tabel 4: Eindmodel wegingsfactoren. Gekozen factoren door Ketentafel na input leden Werkgroep Tariefrichtlijnen.

		Soorten optredens				
		Schoolbezoek	Voordracht, lezing, performance	Interview, signeersessie	Workshop, masterclass, moderator, presentator	Debat, jury
Publiek	Factor 1,00	< 35 personen	< 100	< 100	< 100	< 100
	Factor 1,25	35-70 personen	100-400	100-400	100-400	100-400
	Factor 1,50	>70 personen	>400	>400	>400	>400

Met de wegingsfactor wordt uitsluitend het starttarief verhoogd; er is geen verband met de overige variabele kosten.

³ <https://www.mondriaanfonds.nl/subsidie-aanvragen/regelingen/coronaondersteuning-kunstenaarshonorarium/>

5. Starttarief met rekentool en Checklist voor aanvullende afspraken

Starttarief met rekentool

Succesvolle testfase

In de eerste weken van mei 2023 hebben de onderzoekers in Excel een eenvoudige rekentool ontwikkeld rekening houdend met de gekozen parameters en wegingsfactoren. De Werkgroepleden werd gevraagd casussen aan te leveren van optredens en langs de parameters aan te geven hoeveel reistijd, voorbereidingstijd, optreedtijd er mee gepaard ging, of er schrijfpdrachten bij zaten, hoe groot het publiek en de organiseerde instelling was, etc. En, zeer belangrijk, hoeveel zij de auteur/performer betaald hebben. NB: dit was nog voordat de omvang van de organisatie werd weggelaten, de groeps grootte bij schoolbezoek nog niet naar aantal personen was ingedeeld en de factor 'duur' ook op verschillende manieren kon worden geïnterpreteerd.

We hebben twintig casussen verwerkt tot aan de eerste presentatie van de rekentool in de Ketentafel (22 mei 2023). De rekentool voorspelde de betaalde bedragen opvallend goed, soms zelfs met slechts 1,25 euro verschil op een totaal bedrag van 595 euro. Bij voordrachten/lezingen/performances in het algemeen is de rekentool zeer accuraat. Bij spoken word (rekentool is 100 euro – het starttarief – hoger dan het betaalde bedrag) en bij voordrachten met nieuw te maken poëzie (rekentool komt ruim 200 lager uit dan het betaalde bedrag) zijn de afwijkingen wat groter. Ook de schoolbezoekcasussen bleken redelijk goed te voorspellen met de rekentool: soms zat de tool maar 10 euro naast het betaalde bedrag te zitten (375 euro in plaats van de geboden 365 euro). In een ander geval was het verschil ruimer, te weten bijna 74 euro (meer dan geboden).

Vijf soorten optredens in Starttarief met rekentool

Het betreft:

1. Schoolbezoek
2. Voordracht, lezing, performance
3. Interview, signeursessie
4. (Verzorgen van) Workshops of masterclasses, (optreden als) moderator of presentator
5. Deelname debat en jury

Parameters in Starttarief met rekentool voor optredende auteurs en (spoken word) artiesten

1. Starttarief voor 4 uur, gemiddeld 2 uur reistijd, 1 uur voorbereiding, 1 uur optreden: 250 euro.

Onder ‘voorbereidingstijd’ van gemiddeld 1 uur valt het volgende. Opzetten en repeteren “standaardbezoek” incl. regelen eventuele attributen, PPP of (les)materialen . Afspraak maken en (kort) vooroverleg met organisator (per telefoon of mail). Maximaal kwartier tevoren aanwezig zijn. Vaak is ook een geluids- en/of lichtcheck nodig.

2. Variabele kosten (per heel of deel van een uur aan te geven)

2.1. Extra voorbereidingstijd: 42,50 euro per uur.

2.2. Loze en wachttijd m.u.v. lunch- en dinertijd van elk een half uur: 42,50 euro per uur.

2.3.. Extra reistijd: 21,25 euro per uur.

2.4. Extra tijd optreden 1: 42,50 per uur

2.5. Tijd optreden 2: 42,50 per uur

2.6. Tijd optreden 3: 42,50 per uur

3. Schrijfpdracht aan auteur gelieerd aan optreden

3.1. Proza < 1.500 woorden en poëzie: 350 euro.

3.2. Proza = of > 1.500 woorden: 700 euro

Overzicht wegingsfactor publiek in Starttarief met rekentool. Bij meerdere optredens op één dag wordt in het Starttarief uitgegaan van het aantal personen in de grootste groep. Ook bij meerdere optredens per dag geldt dat maar één keer het Starttarief: de extra duur is onderdeel van de variabele kosten.

		Soorten optredens				
		Schoolbezoek	Voordracht, lezing, performance	Interview, signeersessie	Workshop, masterclass, moderator, presentator	Debat, jury
Publiek	Factor 1,00	< 35 personen	< 100	< 100	< 100	< 100
	Factor 1,25	35-70 personen	100-400	100-400	100-400	100-400
	Factor 1,50	>70 personen	>400	>400	>400	>400

Rekentool in Excelvorm

De rekentool wordt als een apart instrument in Excelvorm aangeleverd. Uiteraard is de tool aangepast naar aanleiding van de laatste discussies in de Ketentafel. De tool dient zich de komende maanden in de praktijk verder te bewijzen.

Checklist voor aanvullende afspraken

Er zijn in het voorliggende diverse onderwerpen genoemd die we moeilijk konden kwantificeren en/of beter vrij te onderhandelen zouden moeten blijven tussen werkverlener en werknemende. Deze onderwerpen zijn opgenomen in een zogenaamde checklist die bij de onderhandelingen gebruikt kan worden. Dit zijn de onderwerpen:

1. Overige additionele kosten (naast voorbereidingstijd en reistijd) met elementen zoals: reiskosten, verblijfkosten, materialen, reizen van en naar het buitenland.
2. Status of reputatie van de optredende auteur of artiest (en eventueel ook van de organisatie) met elementen zoals: ervaringsjaren, aantal publicaties bij een (gerenommeerde) uitgever, succesvol debuut of tweede boek, volgers via (sociale) media, bekendheid in een bepaald segment zoals spoken word, actueel of urgent zijn.
3. Zwaarte van het optreden met elementen zoals: van voordracht met lezen uit eigen werk tot theatrale performance; complexe groepssamenstelling bij schoolbezoeken.
4. Vergoeding van de inzet (en de extra tijd) bij meer dan drie optredens op één dag.
5. Het starttarief betreft de eerste licentie voor eenmalig gebruik van auteursrechtelijk materiaal. Het gaat daarbij om een nieuwe of aangepaste tekst voor een optreden tijdens een bepaald evenement/gebeuren. Voor alle vormen van ander gebruik of hergebruik moeten er aparte tariefafspraken worden gemaakt: denk aan streaming, gebruik en/of vertoning elders, eigen gebruik door de organisatie voor de website of sociale media.
6. Het tarief gaat niet over het zogeheten tweedelijnswerk/deskundigheidsbevordering door auteurs/artiesten voor festivalorganisatoren, docenten c.s.

6. Conclusies en aanbevelingen

De centrale opdracht is als volgt vertaald::

Ontwikkel een zo eenvoudig mogelijke richtlijn voor een starttarief die als vertrekpunt/minimum geldt voor de inhuur van optredende/opdrachtnemende auteurs en artiesten, rekening houdend met variaties in soorten optredens, opdrachten en parameters van invloed op de hoogte van de tarieven

Op basis van het doorlopen proces en de doorrekening van diverse praktijkcases kunnen de volgende conclusies worden getrokken

- Na een intensief proces hebben de onderzoekers samen met de leden van de Ketentafel en na input van de Werkgroep Tariefrichtlijnen de soorten optredens, opdrachten en parameters onderbouwd weten te clusteren en te kwantificeren
- Dit heeft geleid tot een richtlijn starttarief en rekentool die breed gedragen wordt en die goed toepasbaar zijn in verschillende praktijksituaties bij organisaties van uiteenlopende grootte
- De in Excel ontwikkelde rekentool geeft op een gebruiksvriendelijk manier een honorariumtarief weer in de verschillende situaties
- Er is voorts een checklist met vrij te onderhandelen onderwerpen

De rekentool bevat een starttarief van 250 euro voor 1 uur voorbereidingstijd, 2 uur reistijd (1 uur heen, 1 uur terug) en 1 uur optreedtijd. Als er extra uren worden gemaakt in de voorbereiding, of het optreden kunnen deze in de rekentool tegen 42,50 euro per uur worden opgevoerd. Dit geldt ook voor loze en wachttijd met uitzondering van lunch- en dinerpauze van elk een half uur. Bij de extra reistijd gaat het om 21,25 euro per uur. Tot slot is er een weegfactor die te maken heeft met de omvang van het publiek. Bij scholen gaat het om groepen tot 35, van 35 tot 70 en van 70 of meer personen. Bij andere optredens zijn deze categorieën < 100, 100-400 en 400 of meer personen.

De checklist bevat de volgende factoren die ‘vrij onderhandelbaar’ zijn tussen werkverleners en werknemende, te weten:

1. Overige additionele kosten (naast voorbereidingstijd en reistijd)
2. Status of reputatie van de optredende auteur (en eventueel ook van de organisatie: van nog weinig tot veel status)
3. Zwaarte van het optreden (voordracht tot theatrale performance; complexe groepssamenstelling bij schoolbezoeken)
4. Vergoeding van de extra inzet/tijd bij meer dan drie optredens op één dag
5. Hergebruik van auteursrechtelijk materiaal na het optreden

Wij bevelen als onderzoekers aan de Ketentafel en Platform ACCT aan:

- De Excel tool om te zetten in een via het web toegankelijke tool; dit vergroot de zichtbaarheid en de uniformiteit; tevens is de kans op (gebruikers)fouten bij een webtool aanzienlijk kleiner dan bij een Excel tool
- Het gebruik van de tool te communiceren met de achterban via de geëigende kanalen
- Het aantal cases te vergroten
- In gesprek gaan met organisaties die tot nu toe minder betrokken waren (zie onder)

De rekentool in Excel-format kan nu al door de letterenorganisaties van VLAM21 en verwante letterenorganisaties – met name festivals, manifestaties en literatuureducatieve instellingen – gebruikt worden om de tarieven van optredende auteur te bepalen. Wij stellen voor om de richtlijn en rekentool in de resterende maanden van 2023 verder te verfijnen aan de hand van een raadpleging van achterbannen en meer verschillende casussen van verschillende letterenorganisaties. Daarna wordt de definitieve rekentool vertaald naar een online beschikbare digitale rekentool waarin ook ruimte is voor toelichtingen en invulinstructies.

De eerste ervaringen zijn positief, maar het zou voor het verdere draagvlak van de rekentool in de sector goed zijn als meer verschillende vormen van optredens van meer verschillende soorten organisatoren adequaat in de rekentool verwerkt kunnen worden. Het zou goed zijn om scholen, bibliotheken, bedrijven en instellingen bij de verdere ontwikkeling van de rekentool te betrekken.

Dat maakt de tool nog beter, het draagvlak groter en het gebruik breder.

Bijlagen

Bijlage 1: Leden Werkgroep Tariefrichtlijnen Ketentafel Letterenorganisaties c.s.

Femme van den Berg – VLAM21

Jennifer Hofstede - Schrijverscentrale

Isabel Reker – Mooie Woorden

Paula Schneider – Mensen Zeggen Dingen

Johanna Somers - Schrijverscentrale

Annemarie van Toorn - Auteursbond

Overige leden Platform ACCT Ketentafel

Sylvia Dornseiffer – onafhankelijk voorzitter

Jona Dekker - Nowhere

Monique Dirven – ILFU

Inge Kappert – Poëzie Paleis

Mark van Kampen – Stichting Lezen

Pepijn ten Kate - Kunstenbond

Marije Koens – Read my World

Lydia Jongmans – secretaris

Bijlage 2: Gespreksleidraad opstellers bestaande tariefrichtlijnen letteren

Februari 2023

Tilburg, HTH Research

Uitnodiging

We nodigen u uit om met ons een kort telefonisch/online onderhoud te hebben over de bestaande tariefrichtlijnen voor optredens en opdrachten van auteurs en artiesten in de letterensector.

Doel onderzoek

Doel is om een simpel belonings- en honoreringsrichtlijnen te ontwikkelen voor de inhuur van optredende/opdrachtnemende auteurs en artiesten bij literaire manifestaties. Opdrachtgever is Platform ACCT, Platform Arbeidsmarkt Culturele en Creatieve Toekomst. Platform ACCT heeft een zogenoemde Ketentafel Letterenorganisaties opgezet waarin veel partijen uit de letteren betrokken zijn. Om de richtlijnen te ontwikkelen zetten we tal van stappen samen met een Werkgroep Tariefrichtlijnen die weer onderdeel is van de Ketentafel.

Doel kort telefonisch onderhoud

Uit een eerste inventarisatie van richtlijnen van Platform ACCT blijkt een grote variëteit aan betrokken beroepsgroepen en soorten optredens en opdrachten. We willen samen met u verkennen:

1. welke beroepsgroep en soort optreden/opdracht vooral in eerste aanleg gebaat zou zijn bij een centraal opgestelde tariefrichtlijn zoals volgt uit ons onderzoek;
2. verder zouden we graag willen weten in welk jaar de genoemde tarieven zijn ontwikkeld, c.q. of de genoemde tarieven nog actueel zijn en geactualiseerd zouden moeten worden.

Bijlage

We sturen u als bijlage de inventarisatie zoals die eerder door Platform ACCT Ketentafel Letterenorganisaties c.s. is opgesteld. Samen met uw input gaan we in verschillende werksessies na welke tariefrichtlijnen we kunnen opstellen, hoe die geprioriteerd en gewaardeerd kunnen worden.

Vervolg

Samen met uw input gaan we in verschillende werksessies na welke tariefrichtlijnen we kunnen opstellen, hoe die geprioriteerd en gewaardeerd kunnen worden. We hopen uiterlijk eind juni 2023 een digitale versie van de tariefrichtlijnen letteren op te leveren.

Gesprekspartners

Op basis van de eerste inventarisatie gaat het om gesprekspartners van:

1. Lirafonds;
2. Letterenfonds;
3. Letterenfonds/Fonds Podiumkunsten;
4. Auteursbond/NAPK;
5. Ntb/Kunstenbond;
6. Sena performers fonds;
7. Schrijverscentrale.

Bijlage 3: De 21 soorten optredens en opdrachten bij aanvang van het onderzoek

Voorstel 21 typen optredens/opdrachten auteurs/artiesten Letterenorganisaties, Ketentafel-Werkgroep 2, januari 2023

- interview, voordracht (zonder voorbereiding)
- interview, voordracht over één boek of onderwerp (met voorbereiding)
- interview, voordracht over meerdere boeken of onderwerpen (met voorbereiding)
- cross-over optreden (repetities en voordracht)
- schrijfoopdracht creatieve tekst tot 1500 woorden
- schrijfoopdracht creatieve tekst tot 1500 woorden met voordracht
- schrijfoopdracht creatieve tekst meer dan 1500 woorden
- schrijfoopdracht creatieve tekst meer dan 1500 woorden met voordracht
- schrijfoopdracht gedicht
- schrijfoopdracht gedicht met voordracht
- deelname aan debat
- deelname aan jury
- lezing over eigen werk + vragen publiek
- themalezing
- workshop
- masterclass
- digitaal schrijversbezoek
- signeersessie
- themabezoek in de klas
- voorleessessie in de klas (tijdsduur erbij?)
- workshop in de klas (tijdsduur en aantal leerlingen erbij?)

Bijlage 4: Tarieven uit de praktijk volgens eerder onderzoek

HTH Research heeft door de jaren heen de tarieven van diverse beroepsgroepen in de culturele en creatieve sector onderzocht. We starten met de journalisten omdat de Kluscalculator van de Auteursbond hiernaar verwijst. In juni 2023 heeft HTH Research de laatste editie van de Monitor Freelancers en Media (MFM23) gepresenteerd aan de NVJ, Nederlandse Vakbond voor Journalisten, en de Auteursbond, beide opdrachtgever van MFM23 (790 respondenten)). Daarin staan recente cijfers over tarieven maar ook cijfers uit het verleden. Per uur wordt er in 2023 63 euro betaald; dat was in de periode 2015-2020 zo'n 60 euro per uur. Diegenen die per opdracht betaald krijgen, komen op uurbasis van 59 euro uit. Als we het dagtarief van zo'n 475 euro door 8 werkuren delen komen we uit op 59 euro. De tarieven zijn nominaal erg stabiel over de jaren. Als we rekening houden met inflatie zijn ze sterk gedaald (in 2023 is 63 euro gemiddeld uurtarief 83% van het gemiddelde uurtarief van 59 euro in 2014).

HTH Research heeft, zoals al aangegeven, ter voorbereiding van de Ketentafel Letterenorganisaties onderzoek gedaan bij 14 VLAM21-organisaties en 2 niet bij VLAM21 aangesloten organisaties die alle festivals, manifestaties en/of activiteiten organiseren in de letterensector.⁴ Het gemiddeld uurtarief van (174 bevraagde) artiesten (dat wil zeggen auteurs e.a.) die in 2021 voor deze organisaties optraden is 51 euro bij kleine en 50 euro bij grote letterenorganisaties (mediaan lag bij kleine en grote organisaties op 50 euro).⁵ Het door artiesten wenselijke uurtarief lag hoger, te weten op 86 en 77 euro voor kleine en grote organisaties. Het mediane tarief per optreden lag steeds op 350 euro (zowel klein als groot).

Ook heeft HTH Research eerder onderzoek gedaan bij acteurs (onder 318 van de totaal 1.184 leden van ACT, acteursbelangen) en musici (312 musici).⁶ De tarieven voor zelfstandige acteurs liggen rond de 32 euro per uur in 2019 en 35 euro per uur in 2020. Goede mediane tarieven in 2021 volgens acteurs zelf liggen rond de 750 euro per dag of 325 euro per voorstelling.⁷ Voor musici hebben we cijfers uit onder andere de pop- en de klassiek muzieksector.⁸ Alle musici, dus los van genre, verdienen gemiddeld 45 euro per uur. Pop en klassiek onderscheiden zich niet in deze. De repetitie- en studietijd worden vergoed

⁴ [Eindrapportage-Fair-Pay-bij-Letterenorganisaties-VLAM21-maart-2022.pdf \(wintertuin.nl\)](#)

⁵ Klein is een letterenorganisatie die een omzet heeft onder 460.000 euro omzet per jaar; groot is een organisatie die meer dan 460.000 euro omzet in een jaar. In het HTH onderzoek onder 16 letterenorganisaties waren er 9 klein en 7 groot op basis van omzetten in 2019 en 2020.

⁶ Van wie 127 in klassieke muziek, 25 in nieuw gecomponeerde, 102 in de popmuziek, 24 in de jazz en 34 in niet nader omschreven muziek actief zijn. De respons van 312 was laag gegeven dat er zo'n 4.000 musici via PvFM, BAM! Popauteurs en Kunstenbond/Ntb zijn benaderd (middenin de coronatijd).

⁷ Uurtarief is het gemiddeld bruto jaarinkomen (36.519 euro in 2019) terug te voeren op acteerwerk (62% van het totaal) gedeeld door het aantal gewerkte én betaalde uren (700). We weten niet of dit inkomen uit loondienst en/of zelfstandige betrekking komt. Zie [20210205 Rapportage ACT Corona Monitor.pdf \(acteursbelangen.nl\)](#)

⁸ [pacct-onderzoek-tariefafspraken-voor-freelance-musici-hth-research-november-2020.pdf \(platformacct.nl\)](#)

met 35 euro per uur; popmusici krijgen 27 euro en klassieke 48 euro per uur. Reistijd wordt met 9,5 euro per uur betaald. Per optreden verdienen (pop- en klassieke) musici gemiddeld 276 euro. Een goed tarief zouden ze 440 euro vinden.

Berenschot heeft onder 100 musici aanvullend onderzoek gedaan naar de gages in de popmuziek.⁹ De berekening van de beloning per optreden wordt gekoppeld aan een te bereiken minimum- of modaal inkomen. Per optreden is volgens Berenschot 15,4 uur per musicus nodig waarvan 6,7 uur voorbereiding individueel, 4,6 uur voorbereiding gezamenlijk en 4,1 uur optreden (inclusief reizen, op-/afbouw, sound check, wachttijd). De basis voor deze urenverdeling zijn de antwoorden van 36 livemusici. Een minimumuurloon met zelfstandigenopslag (factor 1,5) komt in 2023 neer op 16,74 euro. Vermenigvuldig dat met de benodigde uren (15,4) en een optreden moet per bandlid 258 euro opleveren. Dit zou een 'upcoming musicus' moeten krijgen. Bij het modaal inkomen, bedoeld voor een 'developing musicus' en 'mid-career musicus' is dat 415 euro. De 258 euro komt in de buurt bij de SENA-norm van 270 euro in 2022; de gagenorm is 290 euro in 2023.¹⁰

Adviesbureau Knyfe heeft eind 2022, begin 2023 een enquête gehouden onder 60 klassieke musici. Voor 3 uur repetitie varieert de vergoeding van 13 euro (solo of duo) tot 102 euro (orkest of koor met 16 personen of meer). Bij kamermuziek (tot 8 instrumentalisten) is dat 47 euro. Gemiddeld zou de gage voor repetities ook op 102 euro uitkomen. Voor een concert (van een niet nader omschreven duur) krijgt men een gage van gemiddeld 229 euro. Dat is ook het gemiddelde dat vermeld wordt voor musici van een groot orkest of koor. Bij een solo- of duo-orkest is het 224 euro. Bij kamermuziek is het 268 euro.

Onderzoeksbureaus SiRM en PPMC Economisch advies hebben in opdracht van BKNL recent de bestaande richtlijn van het Kunstenaarshonorarium herijkt Na uitgebreide analyse en werksessies met professionals is het advies om de bestaande richtlijn uit te breiden met een factor "omvang van de organisatie". Voor dit onderzoek is relevant te melden dat beeldend kunstenaars voor optredens, workshops e.d. een geacht worden een minimaal tarief te kunnen hanteren van 40 euro per uur.

⁹ [de-kloof-tussen-inzet-en-inkomsten-van-popmuzikanten-berenschot-16-januari-2023-2.pdf \(platformacct.nl\)](#).

¹⁰ [Sena Performers Fonds | Sena](#)

Bijlage 5: Richtlijnen uit cao's en tariefcheckers

We hebben andere bronnen geanalyseerd om de keuze voor het starttarief en de kosten van de andere onderscheiden parameters verder te onderbouwen. De bronnen over de letterensector en aanpalende sectoren zijn divers. Op de eerste plaats is er de cao Toneel en Dans 2022-2023 die speciale schalen heeft voor zelfstandige acteurs en dansers.¹¹ Bij acteurs zijn er twee schalen die beginnen bij een maandsalaris van 2.593 euro bruto en eindigen bij 5.573 euro bruto naar gelang ervaringsjaren (treden van 0 tot 15 in schaal I en 0 tot 12 in schaal II).¹² De dansers hebben een schaal die in 14 treden loopt van 2.363 euro tot 4.128 euro bruto per maand. De volgende tabel laat zien wat dit betekent als we de bedragen terugrekenen naar een uurtarief voor zzp'ers waarin we een toeslag van 50% op de tarieven hebben toegepast¹³ en uitgaan van 1720 werkbare uren per jaar (zie pagina 19 van de cao).

Uurtarieven op basis van bruto jaarsalaris met zzp-toeslag gedeeld door 1720 werkbare uren per jaar

	Type	Schaal	Treden	Begin	Midden	Eind	Gemiddeld
Acteurs	I	VI	0-15	29,31	37,85	46,28	37,81
	II	X	0-12	46,42	55,32	62,99	54,91
Dansers		VID	0-14	26,70	38,60	46,66	37,32

Er zijn inmiddels ook tal van tariefcheckers in omloop. Eerst die van digiPACCT, onderdeel van Platform ACCT.¹⁴ Als we in het midden van de schalen van de cao Toneel en Dans gaan zitten krijgen we uurtarieven van 37 euro voor acteurs I, 54 euro voor acteurs II en 38 euro voor dansers. De (minimale) verschillen met de bedragen in bovenstaande tabel zijn terug te voeren op het gehanteerde percentage declarabele uren.

De cao Kunsteducatie adviseert volgens de tariefchecker van digiPACCT, bij dezelfde bruto maandsalarissen als in de middenschalen van de cao Toneel en Dans, uurtarieven die variëren van 40 euro (vergelijkbaar met dansers) tot 59 euro per uur (vergelijkbaar met acteurs II).

¹¹ [CAO Toneel en Dans - Kunstenbond](#)

¹² Acteurs I hebben een hbo-diploma (of vergelijkbaar buitenlandse opleiding) of het niveau van een acteur met tenminste zes jaar ervaring in professionele producties; Acteurs II hebben "jarenlange ervaring die na het bereiken van de maximale schaal van Acteur I, grote rollen spelen in grote producties of dragende rollen in kleine producties": zie p 61 van de cao Toneel en Dans 2022-2023.

¹³ Zie blz. 16 van de cao Toneel en Dans "honorering zzp'ers"

¹⁴ [Rekentool: cao-loon naar zzp-tarief | digiPACCT](#)

Belangrijke kanttekening is dat dit tarieven zijn gebaseerd op fulltime aanstellingen voor onbepaalde tijd. De middentarieven bij Toneel en Dans gebaseerd op het 'flexicurity'-principe (een kort contract betekent een hoger tarief, een langer contract een lager tarief) kennen een bandbreedte van 57 tot 81 euro per uur voor projecten tot zeven dagen (gemiddeld 65 euro) tot een bandbreedte 42 tot 60 euro per uur voor projecten van 7 tot en met 12 maanden (gemiddeld 47 euro per uur). Bij Kunsteducatie zijn de middentarieven gemiddeld 70 euro voor projecten tot zeven dagen en 51 euro per uur voor projecten langer dan zeven maanden.

De Auteursbond kent sinds begin 2023 een eigen tariefchecker, de zogenaamde Kluscalculator.¹⁵ In de Kluscalculator, gericht op schrijfp opdrachten, staat standaard een uurtarief van 65 euro voorgevuld onder verwijzing naar NVJ-tarieven voor journalisten (zie ook onder). Daar is in af te wijken als de auteur zich inschat als junior (45 euro), medior (75 euro) of senior (85 euro). Om een totale klus in beeld te krijgen wordt rekening gehouden met uren research (standaard drie uur), interview/reportage (4,5 uur), reistijd (1,5 uur), zuivere schrijftijd (4,5 uur) en overig/onvoorzien (5%). Dat is samen iets meer dan 14 uur; vermenigvuldigd met het uurtarief van 65 euro komt dat neer op 920 euro per schrijfkus. Tegen dit bedrag kan het werkelijk geboden honorarium worden afgezet. Over het eventuele verschil kan worden onderhandeld.

Ook de Kunstenbond werkt met een tariefchecker.¹⁶ Daar is de zzp-richtprijs per uur, gelet op een bruto jaarinkomen in loondienst van 30.000 euro, bijna 48 euro exclusief BTW ofwel bijna 58 euro inclusief.

¹⁵ [Kluscalculator - Auteursbond](#)

¹⁶ [Tariefchecker - Kunstenbond](#)